

Sundbyberg 2020-05-08

Till: Lena Hallengren
SKR för kännedom

Funktionsrätt Sverige stödjer regeringens avvisan på SKR:s hemställan om lagändringar i SoL och LSS. Kommunerna får inte abdikera från sitt samhällsansvar!

Vi vill uttrycka vår lättnad och glädje över att socialminister Lena Hallengren för andra gången avvisar SKR:s krav på lagändring, som skulle givit kommunerna rätt att upphäva beslut om viktiga stödinsatser enligt SoL och LSS. Vi ställer oss bakom regeringens bedömning att lagändringar - om än tillfälliga - i syfte att begränsa kommuners ansvar enligt SoL och LSS, inte är rätt väg att gå för att möta utmaningarna med pandemin. Det är en fråga om mänskliga rättigheter för enskilda människor som är i behov av stöd, rättigheter som Sverige enligt Funktionsrättskonventionen förbundit sig att säkerställa. Ansvarsfördelningen mellan stat, regioner och kommuner regleras genom lagstiftning, däribland kommuners långtgående ansvar inom SoL och LSS. Att kommuner följer lagar och rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är viktigare under kristider än någonsin.

Vi har varit djupt oroade över de två hemställan som SKR lämnat, nu senast den 24 april, om införande av en lag som begränsar kommuners åtaganden till följd av prioriteringar under covid-19-epidemin. Regeringen tog nyligen initiativ till möten om hur kampen mot coronaviruset påverkar det globala arbetet med att försvara mänskliga rättigheter. Det hotet är högst verkligt även här i Sverige.

Personer som beviljas SoL- eller LSS-insatser kan tillhöra samhällets mest utsatta med stora behov av stöd och hjälp - insatser som i en tid med isolering och ökad risk för psykisk ohälsa kan vara viktigare än någonsin. Att kommunerna inte abdikerar från sitt samhällsuppdrag

utan istället gör allt för att förebygga och motverka de svårigheter som man nu står inför, är helt avgörande.

Coronapandemin har nu varit ett faktum i Sverige under en längre tid. Sjukvården har i ett tidigt skede mobiliserat för att möta en ökad belastning under en längre tid. Fältsjukhus har byggts, tillåtet personal från olika håll har snabbutbildats, skyddsutrustning tillverkats och nya digitala lösningar har utvecklats för exempelvis möten med anhöriga. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har på presskonferens efter presskonferens lyft sjukvården, medan kommunernas verksamheter inte fått samma uppmärksamhet. Vi frågar oss var den övergripande planeringen och mobiliseringen funnits för att förebygga och mildra stora förväntade svårigheter inom den kommunala vården och omsorgen. Vi frågar oss vilken roll SKR har tagit i detta - den organisation med kanske bäst möjlighet att nå ut med viktig information till landets kommuner.

SKR skriver i sin hemställan att man vill att landets kommuner ska kunna frånga det som annars gäller, när en allvarlig brist på personal eller risk för smitta inte längre gör det möjligt för en kommun att uppfylla en skyldighet eller att verkställa ett gynnande beslut. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att Sveriges kommuner i första hand begär en lagändring istället för att kavla upp ärmarna och presentera en plan som visar hur man med strategiskt arbete, samverkan och ansträngningar ska klara av sitt uppdrag.

SKR:s hemställan och den nuvarande krisen blottlägger strukturella problem som kommunerna länge brottats med. Systematiskt har kommuner, även före krisen, brustit i att tillförsäkra rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹ Det visar rapporter från svenska myndigheter samt civilsamhällets granskning av hur Sverige lever upp till konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning "Respekt för rättigheter?" Till exempel

¹ Respekt för rättigheter? Rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019
https://funktionsratt.se/wpcontent/uploads/2020/04/Funktionsra%E2%95%A0%C3%AAtt-Sverige_Rapport_DIGITAL-VERSION_Enkelsidor_REV-2003_ORI.pdf

förekommer stora brister inom områden som skola², socialtjänst³, LSS⁴, stöd till anhöriga⁵ och tillgänglighet till fysiska byggnader⁶. Det är förbluffande hur dessa brister kan tillåtas pågå år från år på område efter område.

Vårändringsbudgeten innebär 22 miljarder extra till kommuner och regioner till följd av coronakrisen. Vår uppfattning är att det också behövs en tydlig mobilisering från statliga myndigheter för att stödja och guida kommunerna. De behöver också själva i större utsträckning lyfta personer med funktionsnedsättning. Ett forskarnätverk i Sverige har konstaterat att svenska myndigheter under krisen inte uppmärksammat situationen för människor med funktionsnedsättning, där läget kan vara komplext i relation till risk för covid-19 till exempel för barn med funktionsnedsättningar,

² En betydande andel elever med funktionsnedsättning når inte kunskapsmålen i grundskolan. Elever får inte de hjälpmedel, anpassningar eller det särskilda stöd de behöver och har rätt till. Det leder till att en stor grupp elever inte kan närvara i skolan och tvingas stanna hemma. Skolsituationen för många barn med funktionsnedsättning bidrar till psykisk ohälsa. "Respekt för rättigheter?" s. 62–63.

³ Många kommuner saknar kvinnojour eller andra lösningar för personer som blir utsatt för våld i nära relation, som är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. Enligt lag har psykiatrin inget ansvar för beroendevård och inom beroendevården saknas kunskap om psykisk och fysisk ohälsa. Det gör att många antingen går in i den ena tvångsvården efter den andra eller hamnar helt utanför. Barn och unga med NPF är överrepresenterade inom tvångsvården och omhändertas enligt LVU av orsaker som beror på konsekvenser av funktionsnedsättningen samt på grund av bristande samhällsstöd i övrigt. Se också fotnot 5 och anhörigstöd. "Respekt för rättigheter?" s. 33, 46, 49.

⁴ Kommunerna som ansvarar för flertalet av LSS tio olika insatser blir alltmer restriktiva i sin bedömning. Konsekvenserna är att personer inte får det stöd de behöver och har rätt till. Rätten till stöd skiljer sig beroende på vilken kommun man bor i, vilket i praktiken hindrar människor från att byta bostadsort utan att riskera att förlora sina stöd. Insatser inom LSS riktade till barn och familjer minskar. "Respekt för rättigheter?" s. 54–55, s. 60.

⁵ Stödet till familjer där det finns barn eller vuxna med funktionsnedsättning har stora brister. Familjernas situation kännetecknas av nedskärningar i budget, brister i tillgång till information och i samordning av insatser. Valfungerande alternativ saknas, och tillgången till adekvat stöd varierar i landet. Hela familjens hälsa och livsmöjligheter påverkas av bristande stöd och en försämrad ekonomi. Kvinnor drabbas hårdast. "Respekt för rättigheter?" s. 60. Se också funktionsrättsrörelsens debattartikel om anhörigstöd, <https://www.altinget.se/artikel/debatt-nationell-anhorigstrategi-maaste-omfatta-alla-anhoriga>

⁶ Tillsyn och uppföljning av tillgänglighet har försämrats och kompetens om tillgänglighet saknas i många kommuner. Tillsynen av Enkelt avhjälpna hinder brister och ärenden kan bli liggande i upp till tio år i vissa kommuner. "Respekt för rättigheter?" s. 37–39.

grupper med kronisk sjukdom eller psykisk ohälsa.⁷ De pekar också på att rekommendationer från WHO och UNESCO gällande funktionshindarsrelaterat stöd i krisen inte heller har lyfts fram av myndigheterna.

Vi menar att regeringen behöver agera och ta ansvar för rättigheter och lösningar.⁸ Statliga myndigheter, till exempel Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, MSB och MFD, behöver ta ett gemensamt tag för att stödja kommunerna i arbetet med att minska smittspridning och lösa personalbrist. Varje kommun och region har ett eget ansvar för personalbrist och skyddsutrustning, men staten har det yttersta ansvaret och måste ta en aktivare roll i att stötta kommunernas arbete i kristider. Skyddsutrustning behöver säkerställas och personal samt assistans och stöd till personer med funktionsnedsättning och andra som omfattas av socialtjänstens insatser. Varje avvikelse som görs behöver dokumenteras så att vi drar lärdomar av krisen och kan säkerställa kvalitet i olika verksamheter för framtiden.

Inom funktionsrättsrörelsen bär vi med oss oroande erfarenheter från systerorganisationer i andra länder. Under finanskrisen som drabbade länder som Island och Grekland, skedde stora samhällsförändringar i snabb takt. Tuffa politiska beslut togs under press, vart och ett motiverat i den dagsaktuella rådande krissituationen. I efterhand kunde konstateras att de som var i störst behov av samhällets stöd innan krisen, också var de som drabbats hårdast och fick betala det högsta priset under och efter krisen. Personer med funktionsnedsättning som uppnått olika grad av självbestämmande och fungerande liv, fick sina möjligheter kraftigt reducerade. När krisen blåst över och näringsliv och samhälle kommit på fötter igen, släpade återställandet efter för de som drabbats hårdast. En mentalitet av "lagom för handikappade" hade

⁷ <http://ihuman.group.shef.ac.uk/disabled-citizens-in-sweden/?fbclid=IwAR12kBpP-CQSiJa2rdh1h8avf00PNryCS7q99LdL6GyZKZ3FqxZgqbdUGJE>

⁸ I Australien har en Management and Operational Plan for People with Disability tagits fram.
<https://www.health.gov.au/sites/default/files/documents/2020/04/management-and-operational-plan-for-people-with-disability.pdf>

förstärkts och delvis legitimerats under krisen, men också bitit sig fast efteråt.

En samhällskris av den här digniteten prövar oss alla. Men i raden av många snabba beslut som måste fattas, får inte den samlade effekten bli att rättigheterna för personer med funktionsnedsättningar återkommande får stå tillbaka. Vårt gemensamma värnande om mänskliga rättigheter och allas lika värde har aldrig varit viktigare än nu.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Wallenius, Ordförande, Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 46 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla